

Antična umetnost

----- Grška umetnost -----

Arhajično obdobje (veliko prebujenje)

ARHITEKTURA

Nove oblike izražanja, izoblikovanje osnovne sheme grškega templja (dorski tempelj)

- ✓ Dorski tempelj, Segesta, Sicilija, Arhajično obdobje.
- ✓ Dorski tempelj, Agrigento, Sicilija, Arhajično obdobje.
- ✓ Pergamonski oltar, Pergamonmuseum, Berlin, Arhajično obdobje.

Stebri

- dorski – brez baze
- jonski – ima bazo, deblo je vitkejše
- korintski – imajo bazo, prevladujejo v rimski antični arhitekturi, okrašen z akantom (sredozemsko rastlino)
- kariatida – ženski kip

KIPARSTVO

Grški kipi: kurosa (mladeniči, goli) in kore (mladenke, oblečene)

- največkrat so bili sestavljeni iz različnih delov in materialov (zobje in oči)
- arhaiski nasmešek, togo telo, stilizirani lasje, simetrična kompozicija
- originali so bili iz bron, ponaredek pa iz belega marmorja
- ✓ Berlinska boginja, Pergamonmuseum, Berlin, Arhajično obdobje.
- ✓ Bojevnik iz Riaceja, Museo Nazionale, Reggio Calabria, Arhajično obdobje.
kontrapost – sproščena drža, kjer je teža na eni nogi
- ✓ Samotraška Nike, Louvre, Pariz, Arhajično obdobje.

SLIKARSTVO

- vazno slikarstvo: posode različnih oblik, različni prizori (pomembna vsebina in slog),
- grški slikarji so znali narisati telo v skrajšavi in skušali doseči popolno perspektivo
- ✓ Vaza s prizori iz Odiseje, British Museum, London, Arhajično obdobje.

Klasično obdobje

Vsak del je bil del celote, pomembna je bila skladnost in idealna razmerja (zlati rez).

ARHITEKTURA

Značilnost je svetišče s pravokotnim tlorisom, svetišča so gradili v dorskem slogu. Proti koncu tega obdobja je postala pomembna tudi arhitektura gledališč in stebrišč.

Grški templji

- imeli so oltar, ki je bilo najbolj sveto mesto, kjer so žrtvovali bogovom
- nahajal se je na ploščadi pred templjem
- niso bili beli, temveč so bili pobarvani (ni bilo »bele antike«)
- ✓ Partenon na atenski Akropoli, Atene, Grčija, Klasično obdobje.
Zgrajeno je bilo v dorskem stebnem slogu z 10 metrov visokimi stebri vsenaokrog. V jedru svetišča – cellu, stoji kip boginje Atene, oltar pa je bil pred svetiščem. Obred se je odvijal na prostem, v cello pa so vstopili le izbranci. Na obeh trikotnih čelih in frizu so reliefne opodobitve iz mitologije in zgodovine Aten.

KIPARSTVO

Obrazi kipov so izražali mir, nobene slabosti ali bolečine. Kompozicije so jasne in med kipi je veliko prostora. Velikokrat so upodabljali atlete, ki so jih smatrali za bogove. Proti koncu klasičnega obdobja so bile bistvene naravne drže, nakazano gibanje, prijetno vzdušje med osebami, popolna telesa, mehke gube, pogosto so bili razgibani v kontrapostu.

SLIKARSTVO

Bilo je zelo bogato, z mozaiki in stenskimi slikami so krasili zasebne hiše, grobnice in javna poslopja. Prikazujejo motive iz mitologije in vsakdanjika.

Helenistično obdobje

ARHITEKTURA

Tu se zrcali negriško razmišljanje. Grobnice so podobne grškim templjem, po obliki pa spominjajo tudi na piramide.

KIPARSTVO

Kipi so izražali razgibanost v prostoru, trenutnost, poudarjen kontrapost in bogata čustva.

SLIKARSTVO

Najpomembnejša sta bila stensko in tabelno slikarstvo, najslavnejši slikar tistega časa pa je bil Apel.

Gradbeni material grških templjev: apnenec, peščenec ali marmor, prevlečeni s štukom in pobarvani.

* ŠTUK – zmes mavca, zmletega apnenca, vode in veziva. Okras iz štuka je bil priljubljen v baroku.

----- Etruščanska umetnost -----

Etruščani so bili odlični inženirji. Pročelja svetišč so poudarjali stebri, trikotno čelo in tri celle. Izkazali so se pri gradnji obokov in kupol.

Kipi so upodabljali resničnost in vsakdanjik.

Slikarstvo se je ohranilo predvsem v grobnih prostorih in vazah. Upodabljali so lov, jahanje, tekmovanja atletov, slovesnosti, ... Poslikave zrcalijo prefinjenost in razkošje.

----- Rimska umetnost -----

Rimljani so prevzeli oboke Etruščanov in značilnosti stebrih redov Grkov.

✓ Volkulja z Romulom in Remom, Palazzo dei Conservatori, Rim, Rimska umetnost.

ARHITEKTURA

- oboki - Rimljani so bili mojstri za različne vrste obokov (oboke so poznali že Grki)
- beton (nadomestek za klesani kamen) – cenejši, lažji, primeren za večje površine > razvoj kupole
- pri oblikovanju so ciljali na razkošen in dekorativen videz, v prostoru pa na polkrožne linije
- kopališča, akvedukti, viadukti, cestno omrežje, kanalizacija, slavoloki, bazilike (vzdolžna pravokotna dvorana (včasih razdeljena v ladje), polkrožna manjša prostornina za sodnika, forum)

Amfiteater

- rimsko gledališče (boji med gladiatorji in zvermi)
- na sredini arena, pod njo prostori s stvarmi, okrog tribuna za gledalce
- pokrit je bil s platneno streho, sprejel je lahko 45000 do 55000 gledalcev
- imel je tri stebrne rede: v spodnji etaži so bili dorski, nato jonski, najvišje pa korintski
- ✓ Kolosej, Rim, Rimska umetnost.
- ✓ Laokoon, različne datacije, Musei Vaticani, Rim, Rimska umetnost.

Panteon – tempelj s preddverjem podobnim grškim templjem in velikansko kupolo s premerom 43 m (na dnu kupole najtežji material, na vrhu najlažji)

- ✓ Panteon, cesar Hadrijan, Rimska umetnost.

KIPARSTVO - portreti (posmrtni maske) in reliefi (oltarji, slavoloki, visoki stebri,...)

SLIKARSTVO

Veliko je bilo stenskih poslikav, ki so ustvarile razpoloženske kompozicije, poglobljanje prostora, spremembe ozračja, nevihte,... Slika je bila usklajena s pohištvom, sobo, barvami. Razvito je bilo tudi vazno slikarstvo.

Starokrščanska in bizantinska umetnost

V središču je bil Kristus, z njim vred pa njegove pomočnike in spremljevalce. Umetnost je temeljila na svetopisemskih besedilih.

SLIKARSTVO

Prisotni so bili simboli (križ, riba,...), uveljavile so se nove podobe, slikali so prizore iz Svetega pisma. Ni bil pomemben telesni videz, temveč sporočilo. Začelo se je okraševanje z mozaiki in freskami. Slikarski okras v cerkvah je prikazoval zmagovitost krščanstva in pomen Kristusa.

* MOZAIK – posebna slikarska tehnika, pri kateri se raznobarvni kamenčki ali steklene kocke vtisnejo v svež omet.

- ✓ Mozaik v apsidi, S. Apollinare in Classe, Ravenna, Starokrščanska umetnost.

KIPARSTVO

Osebe so se pogrezile v notranji svet, omejevalo jih je ozko okolje, osebe so bile nepremične, poudarjene oči.

Sarkofagi

- krščanski motivi - razvila se je prikrita simbolika (riba = Jezus Kristus)
- več jim je pomenila vsebina, pomen, jasnost in preprostost, kot pa upodabljanje ljudi in predmetov

ARHITEKTURA - bazilike

- prostor za množice (vzor rimske bazilike)
- bila je vzdolžne oblike, stranski ladji sta bili ločeni s stebri, spredaj jo je zaključeval zaokrožen prostor – apsida (tu je sedel predsedujoči ali sodnik)
- glavni deli bazilike: stranske ladje, stebri, apsida, bazilikalno okno in svetloba
- ✓ Santa Sabina, Rim, Starokrščanska umetnost.

Bizantinska umetnost

Zasajana lepota oseb, lahkotne tunike, občutek za barvno modelizacijo, dragocenost, slovesnost, izraža verske resnice.

ARHITEKTURA – gradnja z opeko, tloris bizantinske cerkve je oblika križa, nad središčem je kupola.

SLIKARSTVO – upodabljanje čelnih podob svečnikov (ikone), velik vpliv krščanske vere, prevladuje zlata barva na mozaikih in temnomodra na freskah.

Čas preseljevanja ljudstev

V času preseljevanje ljudstev je bilo zaradi ropov, bojev in vojn izgubljenega veliko znanja. Ni bil razvit enoten slog, temveč predvsem zlatarstvo in razbarstvo z zapleteno ornamentiko (odganjanje zlih duhov). Začeli so se pojavljati prvi samostani.

ARHITEKTURA – skromna

KIPARSTVO – zlatarstvo, kamniti reliefi, značilni so ornamenti.

- ✓ Evangeljar iz Lindisfarna, British Library, London, Čas preseljevanja ljudstev.

Karolinška in otonska umetnost

V tem obdobju so ponovno oživili rimsko umetnost, zato govorimo o karolinški renesansi.

ARHITEKTURA- Opustili so leseno gradnjo, gradili so iz opeke in kamna.

Značilnosti cekev:

- raven lesen strop
- bazilikalno okno in svetloba
- slop (nekakšen obok)
- prečna ladja / transept
- križiščni kvadrat
- ✓ Cerkev sv. Mihaela, Hildesheim, Karolinška in otonska umetnost.

KIPARSTVO

Ohranili so se slonokoščeni reliefi in kipi velikih dimenzij (Velika bronasta vrata)

SLIKARSTVO

Slikarji so poskušali doseči vtis plastičnosti in zaobljenosti teles, pomembno je bilo sporočilo. Tu ni pomembna anatomsko pravilnost, temveč jasnost in to, kaj umetnik in občinstvo občutita. Nič drugega ni upodobljeno kot to, kar sodi k zgodbi.

- ✓ Adam in Eva po izvornem grehu, vrata cerkve sv. Mihaela, Hildesheim, Karolinška in otonska umetnost.

Romanika

S pomočjo meniških redov se krščanstvo in bazilike razširijo po vsej Evropi, širijo tudi romansko kulturo.

Kontemplativni redovi ~ najstarejši redovi

- Cistercialni redovi
- Kartuzialni redovi
- Benediktanci

ARHITEKTURA - Osnovno merilo za prostorske dele je bil križiščni kvadrat.

Romanske katedrale

- stranski ladji in prečna ladja, apsida
- majhna, lijakasto vrezana okna s polkrožnim obokom, banjasti oboki
- gradnja iz kamnov, zloženih v vrste
- upodabljanje Kristusa s simetričnimi prizori na levi in desni (na portalu, fasadi, apsidi in kapitelih) – pomembnejše figure so večje od drugih
- ✓ Speyer, katedrala, Romanika.
- ✓ Maketa stiškega samostana v romanski dobi, H. Patzelt, Romanika.
- ✓ Cerkev sv. Mihaela, Zgornja Draga pri Stični, Romanika.

Samostanske cerkve

- Cistercijanci so bili pomembni za razvoj kmetijstva
- niso razkošne z zvoniki, imele so nadstrešne stolpiče
- ✓ Tloris tretje cerkve v Clunyju, Romanika. → Cistercijski red – pridelovali hrano, kor
- ✓ Tloris samostanske cerkve, Kostanjevica; Romanika.

KIPARSTVO

Čvrste telesnine, jasnost detajlov, reliefi za okras cerkvenih pročelij, prostostoječi kipi

* STAVBNA oz. arhitekturna PLASTIKA je kiparstvo, ki je povezano z arhitekturo, na primer kapiteli, portali in okenski okvirji.

- ✓ Gislebertus: Timpanon s Poslednjo sodbo, Autun, Francija; Romanika.

SLIKARSTVO

Prostori so bili pobarvani, stene so bile ravne, narazčlenjene, okna majhna, velike stenske površine so slikarji uporabili za poslikave – freske (močne barve).

Rokopisi – knjige pisane na roko; Iluminirani rokopisi – knjige pisane na roko, okrašene z ilustracijami in ornamentami. Prva črka se imenuje iniciala, pisali pa so jih na pergament.

Če ne poznamo imena mojstra, si pomagamo z zasilnim imenom.

- ✓ Bernardov mojster: Rokopis iz Stične, iniciala Q, NUK, Ljubljana, Romanika.
- ✓ Kartuzijski menih pri pisanju, Pariz, Romanika.

* TAPISERIJA – nastane s tkanjem raznobarnih niti in je namenjena za okras sten.

- tkane slike z natrpano vsebino (podobno stripu)
- ✓ Tapiserija iz Bayeuxa, Musee de la Mathilde, Bayeux, Francija, Romanika.

Gotika

Večjo vlogo je imela posvetna književnost, viteško pesništvo, viteški romani, basni.

ARHITEKTURA

Gotske katedrale – srce mesta

- visoke, dvorske, prefinjene stavbe brez jeklene konstrukcije → skeletna zidava
- rebrasti oboki s sveteniškimi vzorci (Jezus z učenci...), šilasti loki
- rozeta (stekleno okno z vzorcem na sredini katedrale)
- visoka in velika okna (več svetlobe, več boga)
- najprej lesene, nato zaradi požarov zidane ali kamnite
- ✓ Robert de Luzarches: Katedrala, Amiens, Gotika.

V 14. stoletju se plemstvo začne seliti v mesta in razvije se arhitektura mestnih palač z vedno več okrasja.

- ✓ Ca'd'Oro, Benetke, Gotika.

KIPARSTVO

- mehki slog –lep obraz (mandljaste oči, visoko čelo, speti lasje, trebušček, dolgi prsti), mehko nagubana oblačila, kip ima S-linijo
- ✓ Krumlovska Madona, Kunsthistorisches Museum, Dunaj, Gotika.
- GIOTTO – Zadnjo večerjo je naslikal z empirično perspektivo, prvi slaven umetnik
- ✓ Giotto: Zadnja večerja, Cappella dell'Arena, Padova, Gotika.
- ✓ Obiskovanje, katedrala Notre Dame, Reims, Francija, Gotika.

SLIKARSTVO

Barviti prostori: freske, slikana okna, tabelne slike

Upodobitve izražajo močna verska čustva, vsakdanjik, uveljavila so se slikana okna.

Človekova podoba se je spreminjala v realistično popolno telo, tudi portreti. Prizori so bili obogateni s svetlobo in osenčenjem, upodobitve prostora so vse bolj resnične (linearna perspektiva ni več problem), zunanji prostor zrcali resničnost. Značilne so bile usločene drže oseb, bogata oblačila, razkošno okolje, vtis pravljinih prizorov, kjer vladajo mila čustva. Najpomembnejša je poslikava v oltarnih prostorih.

* OKENSKA SLIKA (vitraj ali vitraž) nastane tako, da obarvano steklo razrežemo na primerne koščke, ki jih med seboj povežemo s svincem.

- ✓ Sveta Katarina in sveta Doroteja, Ukraden vitraž iz cerkve svetega Lenarta v Bregu pri Preddvoru, Gotika.